

UNELE CONSIDERAȚII PRIVIND MUZEEL DE ISTORIE DIN CRAIOVA ȘI CĂLĂRAȘI

Radu Ștefan CIOBANU

În cadrul instituțiilor culturale, muzeele, prin rolul, sarcinile și țelul lor, ocupă un loc de prim ordin. Muzeele de istorie sau secțiile de istorie ale muzeelor au menirea de a reda în chip veridic, prin intermediul obiectelor expuse, trecutul mai apropiat sau mai îndepărtat al regiunii sau județului pe care îl reprezintă. Ținând seama de acest țel principal ne-am propus să discutăm comparativ unele aspecte ale Secției de istorie a Muzeului Olteniei și ale Muzeului de istorie al județului Ialomița.

Intemeiat în anul 1915, cu o valoroasă tradiție, Muzeul din Craiova are una dintre cele mai mari Secții de istorie din țară — 1200 m² — spre deosebire de Muzeul din Călărași, intemeiat în 1951 funcționând efectiv din 1956, dedicat exclusiv istoriei, dar cu o suprafață de expunere modestă — 360 m².

De la început, numele muzeelor ne arată că reprezintă arii total diferite ca suprafață și ca importanță istorică: primul reflectă întreaga Oltenie și-și propune să-i illustreze trecutul de la primele mărturii ale muncii intenționate pe teritoriul României până la 1 decembrie 1918, iar al doilea, legat de suprafața unui singur județ îi illustrează trecutul din epoca neolitică până în sec. XIV, rezervând ultima sală a expoziției permanente, istoricului orașului care găzduiește muzeul — Călărași.

Problematica expozițiilor permanente diferă în funcție de suprafața și epoca pe care le cuprind în obiectivele lor muzeale.

Muzeul Olteniei expune la intrarea în Secția de istorie o hartă a descoperirilor arheologice din România, pe care sînt marcate punctele arheologice de la primele descoperiri pînă în anul 1959. Ideea de a deschide expoziția prin prezentarea unei hărți este bună, deoarece astfel se poate crea în mintea vizitatorului o imagine de ansamblu a celor ce va vedea. Realizarea ideii ridică imediat o serie de obiecții: harta este din anul 1959, fiind copiată din „Istoria României” (Ed. Acad. R.P.R. Buc., 1960, vol. I, p. L), deci nu înscrie în cuprinsul ei descoperirile recente. Vizitatorul se poate întreba în mod îndreptățit dacă aici, în Muzeul Olteniei este utilă o hartă a R. S. României sau dacă nu ar fi fost mai indicat să se expună o hartă a Olteniei, cuprinzînd ultimele descoperiri și să se redea astfel specificul regiunii, iar într-un medallion să fie harta R. S. României cu principalele obiective istorice.

Expoziția propriu-zisă începe cu obiecte muzeale de mare valoare, ansamblul de vestigii osteologice de la Bugulești descoperit de regretatul C. Nicolăescu-Plopșor, datat între 2 000 000—1 750 000 l. e. n. În continuare, paleoliticul este ilustrat de obiecte descoperite la Valea Dirjovului, datînd de

aproximativ 600 000 l. e. n., specifice pentru cultura de prund și unele mărturii de locuire umană din musterian aflate în peștera de la Baia de Fier.

Lîngă vitrina cu obiecte muzeale de la Valea Dirjovului este un panou care mi-a provocat uimirea, deoarece redă una din scenele picturii rupestre de la Altamira. Zadarnic am încercat să găsec o legătură între reprezentările minunate din peștera spaniolă și paleoliticul de la noi. Nu ar fi fost mai indicat să se expună fotografiile din peșterile Olteniei, Peștera Muierii (Baia de Fier), în care sînt urme certe de locuire umană și au fost cercetate de arheologi olteni?

Dacă Muzeul din Craiova are numeroase piese reprezentative pentru paleolitic, Muzeul din Călărași nu poate ilustra această epocă deoarece pe teritoriul județului Ialomița nu s-au făcut astfel de descoperiri.

În orice caz descoperirile de la Malul Roșu și de la Giurgiu, localități aflate pe aceeași terasă a Dunării ca și Călărași ar trebui să îndemne muzeografil din Ialomița să întreprindă cercetări sistematice pentru a vedea dacă nu găsec și pe aria județului lor urme paleolitice.

Neoliticul este bine reprezentat și în Oltenia și în Ialomița, dar normal, în Oltenia, regiune cu o suprafață mult mai întinsă, materialul este mai bogat.

În Muzeul din Craiova sînt expozate de aceeași valoare de neprețuit ca și acelea din paleolitic — piese reprezentative pentru cultura Vinča, Turdaș, patru figurine dintre care, după o simplă privire, două, descoperite la Rast, te impresionează. Oare nu s-ar fi putut ca aceste două statui, remarcabile, să fie expuse într-o vitrină centrală unde ar fi putut să fie bine studiate? Dacă nu este posibil din considerente de spațiu sau din alte motive să se afecteze o vitrină pentru aceste două figurine, atunci s-ar putea expune toate într-o vitrină centrală.

În continuare sînt expuse obiecte ceramice și unelte aparținînd, pentru a le cita pe cele mai importante, culturilor Sălcuța și Coțofeni. M-a mirat inexistența în muzeu a obiectelor aparținînd culturii Vădastra, specific olteană, de mai mult timp cunoscută. Aceste absențe, ca și expunerea de obiecte sau de ansamblu neînchegate, ridică problema modului în care s-a efectuat cercetarea; a fost orientată spre acele obiective care puteau să îmbogățească patrimoniul muzeului în sectoarele în care este deficitar?

La Călărași, neoliticul este acela care deschide expoziția. Îi remarcăm din prima sală, din cele zece ale muzeului, urmărind prin intermediul expozitelor să dea vizitatorului o imagine de ansamblu. Această perioadă reprezentată de obiecte aparținînd culturilor Criș și Boian, bine expuse,

este prezentată pe ansamblu, ceea ce permite vizitatorului obișnuit să realizeze cu ușurință semnificația acestei epoci.

Prima epocă a metalelor, este de asemenea existentă în ambele regiuni. De la Muzeul Olteniei amintesc tiparele de piatră descoperite la Plenița, bine valorificate muzeistic, dar evidențiez în mod deosebit obiectele expuse la Muzeul din Călărași.

Trecerea de la bronz la prima epocă a fierului în Muzeul de la Craiova ne face din nou să ridicăm o serie de întrebări deoarece aici etichetarea și prezentarea nu este clară, fiind expuse amalgamat obiectele. Cred că ar fi bine să se evidențieze Hallstattul oltean, care prin obiectele descoperite poate da o imagine cuprinzătoare a vieții societății traco-dacice în aceste locuri.

A doua epocă a fierului, Latène, apare în fața vizitatorului prin intermediul unui frumos tezaur traco-getic, a unor obiecte de factură celtică și a altor obiecte, care atestă locuirea dacilor.

La Muzeul din Călărași, din aceeași epocă, sînt expuse unele obiecte de factură locală alături de celea provenind de la migratori.

La intrarea în sălile care prezintă stăpînirea romană în Oltenia, remarci harta reprezentînd Oltenia romană, mîrită după aceea a prof. D. Tudor. Bine expuse în hartă, obiectivele arată vizitatorului ce semnificație a avut stăpînirea romană pentru regiune.

Un altar, obiecte ceramice, frumoase statuete ale zeităților antice: Bacchus, Apollo, Jupiter etc., o imagine a faimoasei divinități Cavalerul trac ilustrează relativ bine epoca.

După parcurgerea acestei secții remarci că statuetele romane sînt mai bine expuse decît figurile neolitice descoperite la Rast. Această parte a expoziției o încheie o altă hartă — Sîrșitul stăpînirii romane în Dacia — care caută să facă trecerea spre o nouă epocă — a migrațiilor.

Și în Muzeul din Călărași sînt expuse obiecte care arată viețuirea, pe acest teritoriu, a dacilor liberi alături de sarmați și în același timp puternica influență a romanilor aflați în est, în sud și în vest.

Ne-am fi așteptat la Muzeul Olteniei ca prezentarea migrațiilor să înceapă cu o hartă care, în mod neîndoios, putea să dea în ansamblu dinamismul și ponderea epocii în istoria românilor. Din păcate această hartă lipsește, necontinîndu-se ideea judicioasă care i-a călăuzit pe muzeografi în celelalte săli de expoziție. Obiectele muzeale care prezintă migrațiile sînt de mare valoare, imbinînd însă mai puțin convingător ansamblurile cu piesele izolate. Astfel, este prezentat tezaurul alanic din sec. V cuprinzînd piese de harnașament, cazanul ritual hunic descoperit la Desa, piesă remarcabilă ca valoare, și, în fine, un ansamblu din sec. IX, care conține o serie de piese bizantine. Este cel puțin ciudat faptul că nu s-a căutat să se explice însemnătatea tezaurului alanic sau modul în care a ajuns cazanul hunic pe teritoriul Olteniei.

O altă întrebare ce se ridică în mintea vizitatorului care a parcurs această secție este în legă-

tură cu soarta populației geto-dacice. Nu s-au făcut descoperiri pe teritoriul Olteniei care să ateste continuitatea de locuire și s-o poată prezenta în muzeu? Credem că ar fi indicat să se inițieze cercetări în această direcție și să se prezinte obiectele ca la muzeul din Călărași, unde alături de obiectele rămase de la migratori se prezintă cătui ale băștinașilor.

Prezentarea în acest mod a obiectelor muzeale permite să se ilustreze în mod convingător procesul venirii migratorilor pe teritoriul României, unde locuiau băștinașii, alături de care au viețuit noii veniți cît timp au stat aici.

Muzeul din Călărași continuă expoziția prin prezentarea obiectelor de factură bizantină, dintre care se relevă acelea descoperite la cetatea de la Păculul lui Soare, ilustrative pentru importanța acestei zone în evul mediu timpuriu. Aici se încheie prima și cea mai mare parte a muzeului, rezervată județului, pentru a trece la a doua — istoria orașului Călărași.

În istoria țării noastre, Oltenia a avut în evul mediu o importanță deosebită — în sec. XIII aici au fost formațiuni statale care au premers Țara Românească, apoi aici a fost sediul Băniei cu un rol atît de mare, a fost locul de unde s-au ridicat numeroși domni, ctitori de biserici și mănăstiri, constructori de palate și școli. Ilustrarea marilor probleme ale istoriei civilizației Olteniei, în sensul larg al termenului, în evul mediu și ponderea regiunii Băniei în istoria Țării Românești, indiscutabil ar fi prezentat un interes extraordinar pentru orice vizitator — specialist sau diletant.

În sălile care prezintă epoca feudală la Muzeul din Craiova nu este expus nici un obiect din feudalismul timpuriu (sec. X—XIV), această perioadă fiind ignorată. Nu era posibil să se procedeze ca la Muzeul Universității București, unde au fost prezentate copii după documentele epocii, sau să se expună fotografiile ale hrisoavelor, sau unele fotografii ale marilor monumente din acele vremi și mai cu seamă vestigii arheologice?

La Muzeul din Craiova sînt prezentate fie panouri cu texte legate de începutul feudalismului dezvoltat (sîrșitul sec. XIV), fie obiecte expuse, relativ, dezordonat. Astfel, apar ghiulele de bombard, fragmente arhitecturale — ușa de la Enoști, fereastră de la biserica Sf. Dumitru din Craiova, obiecte de argint, o copie după o armură din sec. XVII și arme de foc din sec. XVIII sau începutul sec. XIX — obiecte care nu redau nici chiar o imagine palidă a feudalismului din Oltenia.

Momentul mișcării revoluționare condusă de Tudor Vladimirescu, care ar putea să fie ilustrat atît de bine de obiecte muzeale, este înecat de panourile explicative care îl fac să piardă mult din valoare. Un alt eveniment de seamă din istoria României, revoluția de la 1848, în cadrul căreia Oltenia a avut un loc prim (la Școala centrală din Craiova a fost sediul primului guvern, de aici au plecat conducători de frunte, aici s-a încheiat revoluția prin acțiunea temerară a generalului Gh. Magheru), este doar relativ prezentat. Este expusă macheta Școlii centrale alături de alte

citeva obiecte muzeale și ele pierdute între panourile cu explicații, care, în mod firesc, ar trebui înlocuite de explicații verbale date de îndrumătorii.

Multitudinea panourilor ce conțin texte duce, pe de o parte, la transformarea muzeului în manual de istorie general și lipsit de interes, pe de altă parte, unele obiecte originale, steagul Craiovei, steagul județului Dolj, de mare interes muzeistic, pierd din valoare datorită modului de prezentare.

În fine, ilustrarea altor momente majore din istoria României, Unirea Principatelor, reformele lui Al. I. Cuza, mișcarea muncitorească din Oltenia pînă în 1918, răscoala din 1907, 1 decembrie 1918, sînt prezentate la același nivel general, de manual de liceu pentru clasa a XII-a, fără a evidenția specificul local, făcînd să se piardă cele citeva obiecte muzeale între textele alcătuite de muzeografi. Credem că ar fi fost mult mai apropiată de realizarea scopului muzeului expunerea obiectelor care au aparținut celor care au participat la înfăptuirea evenimentelor enumerate mai sus, atît în Oltenia cît și în general în țară.

Este greu de presupus inexistența obiectelor muzeale dintr-o perioadă nu prea îndepărtată, ai cărei reprezentanți mai trăiesc și ar putea dona muzeului obiecte de interes public. Ar fi bine ca muzeul să meargă pe această linie, de depistare a bunurilor de valoare sau să expună unele documente noi, inedite. Valoarea expoziției ar crește astfel nelindois.

Modul în care a rezolvat problema ilustrării epocii moderne Muzeul din Călărași este meritoriu: a prezentat documentar evoluția orașului, de la înființarea sa pînă în timpurile recente.

În fine, pentru a putea încheia, trebuie să fac unele observații asupra localului, mobilierului și modului de expunere.

La Craiova localul muzeului este mare, aspectuos, rezervînd secției de istorie un etaj în întregime, în timp ce la Călărași este o clădire modestă, formată din mai multe corpuri de casă risipite.

Obiectele muzeale sînt expuse la Craiova în vitrine de bună calitate însă aranjate de obicei în lungul pereților, nepermițînd astfel o bună observare, cu rare excepții, ca în cazul cazanului hunic, expus într-o vitrină centrală.

În general se remarcă un mobilier cu grijă executat, dar ar trebui ca aici să intervină continuu mina muzeografilor pentru a îndruma refacerea sau reamenajarea mobilierului, potrivit necesităților unei expoziții permanente.

La Călărași mobilierul este vechi, modest, dar aici se observă dirijarea continuă a meșterilor de către muzeografi — aranjarea vitrinelor centrale sau practicarea lor în grosimea zidurilor, ceea ce de asemenea per mite o bună studiere a exponatelor și atestă continua intervenție.

Modul de aranjare a exponatelor la Craiova — spații mici între obiecte, trebuie revăzut. În timp

ce, la Călărași, obiectele muzeale sînt bine aranjate, cu spații suficiente de mari între ele.

Etichetarea obiectelor lasă de dorit în ambele muzee; etichetele explicative nu însoțesc fiecare obiect expus, nu indică întotdeauna locul descoperirii și nici datarea absolută sau relativă a exponatului.

Muzele au, pentru buna desfășurare a activității de cercetare, un atelier fotografic, un laborator de restaurare care este condus la Craiova de un bun specialist, cîte o bibliotecă, la Călărași cu 1 700 volume de specialitate, incomparabilă cu marile biblioteci craiovene, dar meritorie pentru început.

La sfîrșitul vizitei la Craiova, l-am rugat pe tov. director Fîru, iar la Călărași pe tov. director Niță Anghelescu, să-mi relateze ce au prevăzut în planurile de perspectivă ale muzeelor pe care le conduc. La Craiova, planul de cercetare se axează, în cea mai mare parte, pe cercetări arheologice cuprinzînd neoliticul, bronzul și fierul, nerreflecțînd grija pentru o cercetare sistematică orientată către îmbogățirea patrimoniului acolo unde sînt încă lipsuri. Credem că ar fi indicat să se ceară sprijinul specialiștilor de la institutele de cercetări ale Academiei R. S. România sau de la Universitățile din Craiova, București, Cluj, sau Iași, deoarece Muzeul Olteniei, avînd doi muzeografi, nu poate satisface cerințele ce se impun. Poate că ar fi indicat ca în planul actual să fie introduse unele prevederi noi, dar în orice caz în planul pentru anul 1971 trebuie să se prevadă cercetări care să completeze patrimoniul muzeului, să aducă informații noi — în unele domenii sînt folosite rezultatele cercetărilor lui Gr. Tocilescu — să permită reorganizarea, pe baza unei concepții științifice, a expoziției permanente.

Planul de cercetare al Muzeului din Călărași, urmărește îmbogățirea patrimoniului propriu, fie completînd ansamblurile ilustrative, fie căutînd obiecte noi pentru a prezenta noi perioade. Muzeul are prevăzut în plan să efectueze cercetări pe șapte șantiere arheologice, unde lucrează în comun cercetătorii de la institutele Academiei R. S. România, împreună cu tov. director N. Anghelescu. Nu ar fi necesar, pentru ca lucrările să se poată desfășura rapid, pentru a putea cerceta în profunzime, sub toate aspectele teritoriul județului pe care se găsesc obiective istorice de valoare, neexplorate pînă acum, spre exemplu, Cetatea de Floci, să se asigure forțele necesare muzeului din Călărași?

Credem că se poate conchide afirmînd că Muzeul Olteniei, în forma actuală, își atinge parțial scopul propus, de a reprezenta trecutul Olteniei, ilustrîndu-l bine numai pentru comuna primitivă și epoca antică în timp ce Muzeul de istorie al județului Ialomița oferă o imagine cuprinzătoare asupra trecutului județului, iar remediarea micilor deficiențe pe care le-am semnalat ar putea să-l facă să devină un muzeu model.